

Γριζοριје Πετρωβ

ГРИГОРИЈЕ ПЕТРОВ

ДОСТОЈЕВСКИ
И
ДОСТОЈЕВШТИНА

Посвећујем ову књигу
Господину Т. Радивојевићу
С љубављу Г. Петров

Август, 1923. г., Сарајево

Сиромаштво духа (Место предговора)

Стотине старих Езопових, а затим и средњевековних басана свршавају се увек једном истом изреком. У баснама главна су лица птице, звери, рибе, камење, стабла, али под овим зверима и птицама подразумевају се људи. Поука се изводи за људе. За читаоца басне, па макар коме народу он припадао и у ма које доба он живео. Зато се обично басна свршава овим речима:

- De te haec fabula narratur.

- О теби говори ова басна.

Не при крају ове моје књиге, него на почетку рећи ћу вам. – Немојте мислити, да вам ја као Рус говорим о руској литератури и о руском животу, да вам дам неколико нових мисли, књижне природе о руском народу.

- Mea fabula de vobis narratur.

Ја хоћу да говорим о вама, о вашем живовању. Имам у виду не само Русе, него уопште људе, свакога човека.

Био бих сретан, када би ви, читајући моју књигу о делима руске књижевности о њеним јунацима, осетили у својој души:

- De me hoc narratur.

То се мене тиче. Овде се о мени говори.

Овде ћу нешто приметити. Број писмених људи у свим земљама расте, а с њима расте и број људи, који не само читају него и пишу књиге. Свуда књижевност по количини расте, али по каквоћи опада.

У књижевност се гурају људи, који немају талента, ни својих великих идеја, ни великог ума, ни великог духа, него само велику уображеност.

Они понижавају књижевност. Претварају је у масу лепих али празних речи.

Књижевност је савремено пророчанство. Она је највећа наука, наука која учи, како да се паметно, лепо и весело живи.

Једно дело може се назвати књижевним само у том случају ако буди ум, савест и вољу људи, ако показује читаоцу бољи живот и пут ка духовном усавршавању.

И у том погледу руска је књижевност увек била на правој висини. Она је увек била учитељица живота. Ако није учила како треба живети, учила је како не треба живети, како људи не смеју живети.

Један од великих руских писаца, Гогољ, написао је комедију “Ревизор”. “Ревизор” није само хиљадити део руске књижевности. “Ревизор” је символ руске књижевности. Једном речју, то је карактеристика целе руске литературе.

Сва руска литература у целини бејаше велики ревизор руског живота, ревизор душе рускога народа.

Али сетите се, пре него је дошао да проповеда Исус Христос, народу је дуго и с одушевљењем про-

поведао Јован Крститељ. И карактер њихових проповеди бејаше различит. Јован је умесно назван Претеча. Њему је долазило на стотине, па и хиљаде људи с питањима: - Реци, што да радимо? Научи нас како треба праведно живети.

Они су питали: Шта треба радити? А Јован је говорио:

- Немојте пљачкати, немојте вређати, немојте варати. Престаните да неваљало живите.

Суштина проповеди Јованове није била у томе, да научи људе шта да раде, него у томе, да их научи, што не треба да раде, од чега да се чувају, да се ослободе.

- Шта треба да радите, то ће вам казати онај, који долази за мношвом, - говорио је Јован, - а за сада говорим вам о томе, што нисте дужни и што не смете радити. Пре него што друге станемо чистити, треба да умијемо своје прљаве руке. Ако желите да кога развеселите, морате најпре сами да будете весели.

Као што је Јован био претеча великих откровења новог живота, тако је и руска књижевност разним речима, разним сликама увек једно исто проповедала:

- Погледајте на се! Очистите се! Покајте се! Клоните се прљавштине! Престаните пузати као јадни црви! Имате крила на себи. Ви сте их срамотно заборавили. Прените се! Не потцењујте ни себе ни живот. Не продавајте првородство, племенитост и величину свога духа, за чинију сочива. Крила су зато, да се њима лети. Ноге за ходање. Руке за рад. Немојте лежати као труле класе. Не спавајте духом. Не дозвољавајте

да вас ситнице и прашина живота затрпају, као што песак у пустињи засипа читаве плодне пределе. Људи обично мало пажње обрађају на ситнице. Придају им мало важности. А највећи непријатељ људске величине и племенитости живота, то су ситнице. Ситнице су најопасније зло, најопаснија зараза, највећи грех.

Ни злоба, ни мржња, ни суровост, ни грабежљивост, ни пијанство, ни развратност, него баш ситнице. Ситничарство душе, ситничарство мисли, осећаја и жеља.

Да човек постане велики злочинац или уопште преступник, грешник, зато су потребне неке, иако негативне, ипак велике силе.

Има људи са великим плусом. Има људи са великим минусом, али има и таквих који су без плуса и минуса. То су људи ништице. Људи без боје, без укуса. Сури, досадни људи.

А таквих људи свуда је и увек већина. Ако хоћете, ови људи масе и без укуса давали су и дају свој укус животу. Људи без боје давали су и дају основну боју живота. Људи без музикалности у души дају музику животу.

Због тога је основни тон живота: досада. Сетите се почетка разговора Фауста са Мефистом. Фауст се тужи:

- Досадно је ђаволе!

Место Мефиста, ја бих одговорио Фаусту: - Досадни сте Ви људи. Мени је досадно с вама.

Кад бих једном почео да пишем за позориште написао бих комад: "Досада ђавола". Написао бих, ка-